

ESNAF VE SANATKARLARIN UYMALARI GEREKEN REKABET KURALLARI

4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un (4054 sayılı Kanun) temel amacı; piyasa ekonomisinin temel dayanağı olan rekabetin korunması ve geliştirilmesidir. 4054 sayılı Kanun 1997 yılından beri Rekabet Kurumu tarafından uygulanmaktadır.

Rekabet Kurumu'nun kuruluşundan bu yana yaptığı uygulamalara bakıldığında, Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (TESK) bünyesinde yer alan ya da bu bünyede yer almamakla birlikte küçük esnaf ya da tacir olarak değerlendirilebilecek kimi fırıncı, sarraf, sürücü kursu gibi teşebbüsler ile onların bağlı oldukları oda/dernek, birlik, federasyon gibi teşebbüs birliklerinin rekabeti kısıtlayıcı, bozucu ve engelleyici eylem ve işlemleri, 4054 Sayılı Kanun çerçevesinde inceleme, araştırma ve soruşturmaya konu olmuştur.

Bilindiği gibi, 4054 Sayılı Kanun'un 4. maddesi, "Rekabeti engelleyici, bozucu ve kısıtlayıcı olan teşebbüsler arası anlaşmalar, uyumlu eylemler ve teşebbüs birliklerinin bu tür karar ve eylemleri hukuka aykırı ve yasaktır" hükmüyle rekabeti bozucu, engelleyici, kısıtlayıcı anlaşmalar, uyumlu eylemler ve teşebbüs birliği kararlarını yasaklamaktadır.

Diğer bir deyişle, birbirleri ile rekabet eden esnafın birlikte fiyat belirlemeleri, pazarları ve/veya müşterileri paylaşmaları, rakip esnafı pazarın dışına çıkarmak için ortaklaşa eylemlerde bulunmaları yasaktır. Aynı şekilde, esnafın üye olduğu oda, dernek, birlik vb. teşebbüs birliklerinin yasalardan kaynaklanan azami fiyat tarifesi belirleme yetkileri dışında veya bu yetkilerini aşarak üyelerine belirli bir fiyatı dikte etmeleri, üyeleri arasında pazar ve müşteri paylaşmalarını, pazara girişi engelleyici nitelikte karar ve uygulamalar içinde bulunmaları yasaklanmaktadır.

TESK bünyesinde yer alan esnaf açısından konu değerlendirildiğinde:

- İşletmelerin bir araya gelmek suretiyle ürün satış fiyatını belirlemesi,
- Bağlı olunan oda, dernek, birlik veya federasyonların hazırladığı veya onayladığı azami satış fiyatını gösteren tarifelerin yine aynı teşebbüs birlikleri tarafından sabit ya da asgari satış fiyatına dönüştürülmesi,
- Belirlenen fiyatlara üyelerin uymaları konusunda karar alınması, üyelerin bu fiyatlara uymaları için zorlanması veya üyelere, bu fiyatlara uymadıkları gerekçesiyle yaptırım uygulanması,
- Bölge ve müşteri paylaşımı yapılarak, satış noktalarının belirli firmalar arasında paylaşılması, bu sebeple esnaf veya tacirlerin istedikleri yerden ürün temin edememeleri,
- Birlikte belirlenen fiyatlara veya bölge paylaşımına uyulup uyulmadığının denetlenmesi için bazı kişilerin görevlendirilmesi,
- İşletmelerin, aralarında anlaşmak suretiyle indirim oranlarını ve mal verdikleri esnafın kar marjını sabitlemesi,
- İşletmelerin, mal verdikleri satıcıların, tarifelerle belirlenen fiyatların altında satış yapmalarına engel olmaları,
- Bütün bu konularda varılan anlaşmaların uygulanması için havuz oluşturulması, senet imzalanması, yazılı veya sözlü taahhütte bulunulması,

- “Oda kararı” veya “birlik kararı” denilerek ortak menfaat adı altında rekabete aykırı uygulamalara devam edilmesi Rekabete aykırı kabul edilmektedir.

4054 sayılı Kanun’un 4. maddesi ile yukarıda yer verilen uygulamalar yasaklanmış olup idari para cezası yaptırımına tabi kılınmıştır. 4054 sayılı Kanun’un 16. maddesine göre, ihlalde bulunan teşebbüslere, teşebbüs birliklerine veya birlik üyesi teşebbüslere bir önceki yıl cirolarının %10’una kadar ve ihlalde belirleyici rolü olan teşebbüs veya teşebbüs birliği yönetici ve çalışanlarına ise bu cezanın %5’ine kadar idari para cezası uygulanabilmektedir.

2026 yılı itibarıyla, ihlalin mahiyetine bakılmaksızın uygulanacak idari para cezası alt sınırı 302.484,86 TL olarak belirlenmiştir. Bu alt sınır, cirosu düşük olan esnaf teşebbüsleri için dahi ciddi bir mali yük ve risk teşkil etmektedir.

Geçmiş yıllarda, özellikle ekmek üretimi gibi temel gıda sektörlerinde veya sürücü kursu, kuyumculuk gibi meslek gruplarında; aralarında anlaşarak fiyat belirledikleri, bölge ve müşteri paylaştıkları ya da rakip firmaları piyasa dışına çıkarmaya çalıştıkları tespit edilmiş, bu işletmelere ve bağlı oldukları oda/birliklere yönelik çok sayıda soruşturma yürütülmüş ve neticesinde yüksek tutarlı idari para cezaları uygulanmıştır.

Ayrıca, maddi yaptırımların yanı sıra, ihlalde bulunan işletmelerin ticari unvanlarının Rekabet Kurulu kararlarında açıkça yer alması ve bu kararların kamuoyuna ilan edilmesi, ilgili teşebbüsler açısından telafisi zor bir itibar kaybına yol açmaktadır. Dolayısıyla, mevzuata aykırı bu tür eylemlerden kaçınılması hem ticari sürdürülebilirlik hem de hukuki güvenilirlik açısından büyük önem arz etmektedir.

Esnaf ve Sanatkarları Mağdur Eden Rekabet İhlalleri

Kanuna aykırı uygulamalar esnaf ve sanatkarlara mal veya hizmet satan büyük ölçekli teşebbüsler tarafından yapıldığında, alıcı konumundaki esnaf bu kez rekabet ihlallerinin mağduru olmaktadır. Bir başka ifadeyle, genelde tüm esnaf ve sanatkarlar, özelde, kendilerine mal ve hizmet tedarik eden teşebbüslerin ve/veya bunların bağlı oldukları teşebbüs birliklerinin 4054 sayılı Kanun kapsamında ihlal olarak değerlendirilebilecek eylem, işlem ve uygulamalarından olumsuz yönde etkilenebilmektedirler.

Bu bağlamda sadece yukarıda yer verilen 4054 sayılı Kanun’un 4. maddesi kapsamında yer alan uygulamalar değil aynı zamanda adı geçen Kanun’un “hakim durumun kötüye kullanılmasını” düzenleyen 6. maddesi çerçevesindeki eylemlere de işaret etmek gerekir.

Belli bir piyasa ya da bölgedeki sağlayıcılar (üretici, dağıtıcı veya toptancılar):

- Aşırı fiyat uygulayarak tüketiciyi sömürme,
- Yıkıcı fiyat yoluyla rakiplerin pazara girmesini engelleme,
- Fiyat listelerinin sabit fiyat uygulamasına dönüştürülmesi,
- Mal vermeyi reddetme,
- Ürünleri birbirine bağlayarak satma ve alıcıyı satın almaya zorlama,
- Sadece kendisinden mal tedarik etmeye zorlama,
- Eşit durumdaki alıcılar arasında ayrımcılık yapma,

- Birlikte hareket ederek bazı işletmeleri piyasa dışına çıkarma... gibi davranışlar içine girebilirler.

Esnaflar ve sanatkarların gerek 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesi ve gerekse aynı Kanun'un 6. maddesi kapsamında olduğunu düşündükleri ve muhatap oldukları eylem ve uygulamaları doğrudan veya bağlı oldukları Oda vasıtasıyla Rekabet Kurumu'na iletmeleri, bu türden ihlallerle mücadele etme bakımından önem arz etmektedir.

Rekabet hukuku mevzuatında yapılan güncel düzenlemelerle, hakkında inceleme veya soruşturma yürütülen teşebbüsler için süreci daha hızlı ve etkin bir şekilde sonuçlandırmaya yönelik iki temel mekanizma getirilmiştir. Bunlar;

1. Taahhüt Mekanizması

Hakkında bir önaraştırma veya soruşturma devam eden teşebbüsler, rekabetçi endişeleri gidermeye yönelik somut ve etkin çözüm önerilerini Rekabet Kurulu'na sunabilirler. Sunulan bu taahhütlerin Kurul tarafından yeterli ve uygun bulunması halinde, ilgili teşebbüs hakkında yürütülen soruşturma herhangi bir idari para cezası kesilmeksizin doğrudan sonlandırılabilir. Bu mekanizma, piyasadaki rekabetçi yapının hızlıca tesisi ile teşebbüslerin hukuki belirsizlikten kurtulmasını amaçlamaktadır.

2. Uzlaşma Mekanizması

Soruşturma aşamasında olan ve ihlalin varlığını kabul eden teşebbüsler için öngörülen bir usuldür. İhlali kabul ederek uzlaşma yoluna gitmeyi tercih eden teşebbüsler, hem sürecin hızlıca tamamlanmasını sağlar hem de alacakları idari para cezasında %10 ile %25 arasında değişen oranlarda indirim imkanından yararlanabilirler. Uzlaşma metninin imzalanmasıyla birlikte süreç kesinleşir ve teşebbüs, kararda yer alan hususları ve idari para cezasını dava konusu yapmayacağını beyan etmiş olur.

Sonuç olarak, ülkemiz mal ve hizmet piyasalarında rekabetin tesisi, korunması ve geliştirilmesi tüm ilgili kesimler açısından son derece önemlidir. Rekabetçi düzen herkesin yararına. Rekabetçi düzenin işlerlik kazanmadığı piyasalarda sadece nihai tüketiciler değil teşebbüsler de zarar görmektedir. Haksız kazanç doğuran ve adalet duygusuna ters düşen fırsatçı eğilim ve davranışların sürdürülebilirliği yoktur. Dolayısıyla, âdil bir piyasa düzeninin oluşturulması ve geliştirilmesi görevinin, yalnız Rekabet Kurumuna değil, diğer kamu otoriteleri dahil, bütün vatandaşlarımıza ve teşebbüslerimize düşen ortak bir görev olduğu belirtilmelidir.